

Беляневич, О. Мета сучасного господарського процесуального права: доктринальний погляд / О. Беляневич // *Право України. – 2020. – № 7. – С. 13–31.*

Розроблення мети господарського процесуального права має забезпечити наукове підґрунтя збереження і поглиблення спеціалізації господарського процесу на протигагу неадекватним відносинам у сфері господарювання та суцільної уніфікації процесуального права України.

Запропоновано доктринальний аналіз мети господарського процесуального права в контексті господарського права, досягнення його цілей і реалізації вихідних норм, а також з урахуванням здобутків теорії господарського права. Звертається увага на тісний взаємозв'язок господарського права з процесом, що має відбиватися в особливостях порядку здійснення господарського судочинства.

Іванюта, Н. Трансформація системи джерел господарського процесуального права / Н. Іванюта, Н. Загородня // *Право України. – 2020. – № 7. – С. 32–43.*

Мета статті полягає у визначенні факторів, які впливають на трансформацію джерел господарського процесуального права, розкриття сучасного стану системи джерел господарського процесуального права та визначення принципу застосування і взаємодії її складових.

Запропоновано до системи джерел господарського процесуального права віднести не тільки нормативно-правові акти та міжнародні договори, які є основними(традиційними) джерелами, а й нетрадиційні (квазіджерела) (господарські договори, прецеденти тлумачення, правові звичаї, принципи права), які виникають у результаті правозастовної діяльності та є допоміжним інструментарієм, який може суттєво вплинути на упорядкування питання щодо вирішення господарського спору в судах господарської юрисдикції. Визначено принцип субсидіарності, який є в основі застосування та взаємодії традиційних і нетрадиційних (квазіджерел) джерел господарського процесуального права.

Окреслено основні фактори впливу на трансформацію системи господарського процесуального права: еволюція предмета господарського процесуального права, тобто звуження чи розширення переліку та характеру господарських спорів та інших правових питань; зміна національної правової системи, зокрема й у результаті конвергенції нетипових (для романо-германської правової сім'ї) процесуальних елементів (інститутів, механізмів, засобів захисту прав та інтересів); зміна режиму національної судової системи під впливом політичного режиму, історичного розвитку суспільства та держави, особливостей правової системи, правової культури населення тощо; посилення впровадження у міжнародний правовий простір, у результаті чого здійснюється розширення та визнання компетенції міжнародних судових установ, зокрема Європейського суду з прав людини; зміщення акцентів із формального підходу у вирішенні господарських спорів до природних основ їх врегулювання (звичаєве право, правила ділового обігу, верховенство права).

Авторки наголошують на значенні знань щодо системи джерел господарського процесуального права для правозастовної та правотворчої діяльності, а тематика змісту системи джерел і взаємодії її складових потребує постійної уваги наукової спільноти.

Степанова, Т. Місце похідного позову в системі захисту у господарському судочинстві / Т. Степанова // *Право України. – 2020. – № 7. – С. 44–56.*

Метою статті є дослідження похідного позову як способу захисту у господарському судочинстві, виявлення прогалин його регулювання і розроблення пропозицій з удосконалення господарського процесуального законодавства з окресленого питання.

Виявлено та систематизовано ознаки похідного позову. Обґрунтовано, що юридична конструкція похідного позову дотепер остаточно не сформована на законодавчому рівні, і деякі питання вирішуються на рівні судової практики. У загальному вигляді похідний позов можна визначити як право акціонерів та (або) учасників юридичної особи звертатися до суду від імені та в інтересах такої юридичної особи з вимогою про відшкодування посадовою особою завданих її діями чи бездіяльністю збитків, зокрема й після припинення повноважень такої посадової особи. І хоча конструкція похідного позову видається досить ефективним засобом захисту прав власників (акціонерів, учасників) юридичної особи, однак слід визнати, що законодавчий масив містить деякі недоліки та неузгодженості, які законодавцєві необхідно усунути найближчим часом.

Аргументовано доцільність чіткого визначення ГПК України права звертатися з похідними позовами власникам (учасникам, акціонерам), які сукупно є власниками 10 % і більше статутного капіталу юридичної особи.

Зроблено висновок, що при оцінці дій посадової особи юридичної особи як винних дій, що завдали збитків останній, господарським судам слід виходити з того, що посадова особа на момент розгляду господарської справи може вже не бути посадовою особою позивача, проте займала відповідну керівну посаду на момент укладення оспорюваної угоди і від її вольових дій залежало укладення або неукладення такої угоди. Вказане повинно знайти відображення у процесуальному законі, що

усуватиме можливості зловживань сторонами процесу та різноманітного тлумачення цих норм господарськими судами.

Худенко, О. Проблеми нормативного визначення економічних спорів / О. Худенко // Право України. – 2020. – № 7. – С. 57–65.

Метою статті є дослідження проблем нормативного визначення економічних спорів, а також формування пропозицій із подолання цих проблем.

Бутирський, А. Окремі аспекти застосування процесуальних строків у господарському судочинстві / А. Бутирський // Право України. – 2020. – № 7. – С. 66–77.

Метою статті є аналіз окремих аспектів застосування процесуальних строків у господарському судочинстві, виявлення проблемних питань, що виникають на практиці застосування процесуальних строків у господарському судочинстві, та вироблення на цій основі пропозицій з удосконалення вітчизняного господарського процесуального законодавства.

Автор виділяє дисциплінуючу функцію процесуальних строків у господарському судочинстві, оскільки недотримання встановлених судом строків для подання заяв, скарг і документів унеможливує їх подання у майбутньому та надає суду право вирішити спір за наявними матеріалами справи. У результаті проведеного дослідження автор доходить висновку, що ГПК України не застосовує єдину термінологію у частині регламентації процесуальних строків. Це призводить до різного розуміння таких строків у господарському судочинстві та неоднакового застосування процесуальних норм.

Резнікова, В. Штраф як форма господарсько-процесуальної відповідальності / В. Резнікова, М. Курей // Право України. – 2020. – № 7. – С. 78–97.

Статтю присвячено дослідженню штрафу як форми господарської процесуальної відповідальності ті складової ефективного судового захисту, спрямованого на запобігання і протидію вчиненню господарських процесуальних правопорушень. Акцентовано увагу на проблемі визначення правової природи процесуальних штрафів, розглянуто доктринальні підходи прихильників і критиків концепції існування судових штрафів, розмежовано склади адміністративного правопорушення, передбаченого у ст. 1853 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП), і господарських процесуальних правопорушень, передбачених у ч. 1 ст. 135 Господарського процесуального кодексу України (ГПК України). Особливу увагу також приділено питанню віднесення неповаги до суду до господарських процесуальних правопорушень, на підставі чого аргументовано необхідність у наданні господарському суду можливостей для застосування штрафу до присутніх у залі засідань, а також наведено приклади судової практики, які свідчать про становлення тенденції притягнення порушників нормального ходу розгляду судової справи до процесуальної відповідальності за прояв неповаги до суду.

Було проаналізовано ознаки судового штрафу, а також надано класифікацію особливостей господарського процесуального штрафу як загальних процесуальних, які роблять штраф міжгалузевим процесуальним феноменом, а також спеціальних процесуальних, якими визначається місце штрафу в господарському судочинстві. Зосереджено увагу на дискусійному питанні необхідності стягнення штрафу і з учасника господарської справи, і з його представника, проілюстровано позицію, якої дотримуються авторки статті. Проаналізовано та класифіковано функції штрафу, які визначають його місце в господарському процесі, на превентивну, стимулюючу, яка демонструє суттєву відмінність між штрафом у матеріальному та процесуальному праві, та каральну.

Бутирська, І. Наказне провадження у господарському судочинстві / І. Бутирська // Право України. – 2020. – № 7. – С. 98–109.

Метою статті є теоретичне осмислення наказного провадження у господарському судочинстві, системний аналіз практики застосування процесуальних норм, що регулюють наказне провадження у господарському судочинстві, та вироблення пропозицій щодо удосконалення вітчизняного законодавства у цій частині.

Ніколенко, Л. Деякі аспекти врегулювання спору за участю судді у господарському судочинстві / Л. Ніколенко, С. Масловський // Право України. – 2020. – № 7. – С. 110–119.

Метою статті є визначення особливостей врегулювання спору за участю судді з урахуванням змін у законодавстві та процесів реформування судочинства України, встановлення шляхів удосконалення правових норм щодо врегулювання спору за участю судді, що є важливим як із погляду теорії процесуального права, так і з погляду судової практики.

Визначено, що врегулювання спору за участю судді слід розглядати як інститут господарського процесуального права, який включає систему норм, що спрямовані на мирне врегулювання відносин

між сторонами спору за участю судді, з метою вирішення по суті спору, на підставі конфіденційності, добровільності та взаємопорозуміння.

Запропоновано удосконалення порядку врегулювання спору за участю судді, а саме: обов'язків судді; форми проведення; строку врегулювання спору тощо. За результатом дослідження запропоновано відповідні зміни та доповнення до Господарського процесуального кодексу України щодо удосконалення врегулювання спорів за участю судді з метою найбільш ефективного застосування.

Автори доходять висновку щодо необхідності подальшого розвитку інституту врегулювання спору за участю судді. Наголошено, що розвиток цього інституту розвантажить суддів, прискорить вирішення спорів та, як наслідок, зменшить кількість апеляційних і касаційних скарг. У деяких випадках цей інститут може бути використаний як засіб для затягування розгляду справи, зміни судді, тобто зловживання процесуальними правами. Але його треба розглядати, насамперед як засіб правового виховання та впровадження правової культури не тільки учасників справи, а й зміни суспільної свідомості та переорієнтації її на вирішення спорів на засадах примирення.

Черненко, О. Емоційна складова судового рішення / О. Черненко // Право України. – 2020. – № 7. – С. 120–130.

Метою статті є аналіз впливу внутрішньопсихологічних чинників на ухвалення суддею рішень у справі.

Авторка розглядає професійну діяльність судді як таку, що постійно супроводжується нервово-емоційним напруженням і, як наслідок, надмірними нервовопсихічними навантаженнями, які є причиною емоційного вигорання суддів. Професійне вигорання веде до виснаження емоційних, фізичних та особистісних ресурсів людини. Наслідками професійного вигорання судді є зниження авторитету судової влади, прийняття незаконних рішень, поведінка, що суперечить Кодексу суддівської етики, тощо. Суддя, в якого проявляються ознаки професійного вигорання, не може належним чином здійснювати судочинство і потребує психологічної допомоги.

У статті наголошується на тому, що лише високопрофесійна, моральна, етична поведінка судді здатна викликати повагу до суду та забезпечити впевненість учасників судового процесу в неупереджених результатах розгляду справи. Суддя проходить постійне випробування на професійну майстерність, людську мудрість і вдале вирішення конфліктних ситуацій. Судові рішення повинні утверджувати справедливість і укріплювати довіру суспільства до судової влади. Совість, чесність, честь, гідність, професіоналізм є головними моральними орієнтирами у здійсненні правосуддя. Тому, незважаючи на різноманітні фактори впливу на суддю під час розгляду справи, він повинен вміти здійснювати контроль за власними емоціями і залишатися неупередженим при ухваленні судових рішень.

Бобкова, А. Правова основа розгляду господарським судом спорів за участю іноземних осіб / А. Бобкова, В. Новошицька // Право України. – 2020. – № 7. – С. 131–146.

Метою статті є узагальнення правової основи розгляду господарськими судами спорів за участю іноземних осіб та обґрунтування напрямів розвитку й удосконалення відповідного законодавства України для підвищення рівня привабливості гос подарського провадження для звернень іноземних інвесторів щодо захисту прав і законних інтересів.

У результаті дослідження одержано такі результати: 1) узагальнено правову основу розгляду господарськими судами спорів за участю іноземних осіб, яку становлять норми Господарського процесуального кодексу України (ГПК України), інших законів і підзаконних нормативно-правових актів, норми міжнародних договорів, що стали частиною національного законодавства, господарські договори (контракти); 2) обґрунтовано напрями розвитку й удосконалення відповідного законодавства України: на рівні ГПК України щодо підсудності спорів за участю іноземної особи; розширення компетенції господарських судів через віднесення до їхньої підвідомчості справ у спорах, що виникають у зв'язку зі здійсненням господарської діяльності про оспорювання рішень міжнародного комерційного арбітражу, а також про визнання та надання дозволу на виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу, іноземного суду; доповнення підставами визнання арбітражних угод недійсними та такими, що не можуть бути виконані; на рівні міжнародних договорів – ратифікація Конвенції про угоди про вибір суду; на рівні підзаконних нормативно-правових актів – конкретизація Положення про форму зовнішньоекономічних договорів (контрактів) у частині рекомендацій щодо формулювання розділу зовнішньоекономічного договору щодо урегулювання спорів у судовому порядку з огляду на неможливість вибору сторонами норм процесуального права при розгляді справи у господарських судах.

Запропоновано внесення змін до ГПК України, Положення про форму зовнішньоекономічних договорів (контрактів).

Радзивілюк, В. Проблеми застосування господарсько-процесуальних норм у процедурі банкрутства (неплатоспроможності) / В. Радзивілюк, Р. Поляков // Право України. – 2020. – № 7. – С. 147–158.

Метою статті є висвітлення проблем застосування господарсько-процесуальних норм у процедурі банкрутства (неплатоспроможності).

Авторами встановлюється наявність колізії в частині застосування норм Господарського процесуального кодексу України (ГПК України) щодо справ про неплатоспроможність фізичних осіб. Наголошується, що при здійсненні судом основного провадження у справі про банкрутство, положення про їх розгляд за правилами загального порядку позовного провадження не застосовується з огляду на специфіку процедури банкрутства. Аналізується оскарження судових рішень у процедурі банкрутства.

За результатами проведеного дослідження авторами зроблено висновки: у ГПК України містяться посилання на нечинний Закон України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом”, що створює колізії для судів; передбачений у ГПК України для позовного провадження загальний порядок розгляду справи абсолютно не підходить для процедури банкрутства і на практиці взагалі не застосовується судами; статті КзПБ щодо залишення без руху або повернення заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство зовсім не стосуються недоліків самої заяви і не дають можливості застосовувати у цих випадках відповідні норми ГПК України; поширення загальних положень ГПК України без урахування особливостей процедури банкрутства для вирішення спорів майнового характеру у межах справи про банкрутство може заблокувати саму процедуру банкрутства; варто встановити чіткі умови відкриття провадження у справі про банкрутство, поставивши їх у залежність від стійкої неплатоспроможності боржника; скоротити кількість судових рішень, які підлягають апеляційному оскарженню у процедурі банкрутства через процесуальні акти, ухвалені з малозначних та організаційних питань.

Попова, А. Процесуальні особливості розгляду спорів, що виникають із договорів про надання небанківських фінансових послуг / А. Попова // Право України. – 2020. – № 7. – С. 159–169.

Метою статті є аналіз існуючих у правовій доктрині визначень понять правового спору, юридичного конфлікту та їх співвідношення, договорів про надання фінансових послуг, а також небанківських фінансових послуг. Запропоновано визначення спорів, що виникають із договорів про надання небанківських фінансових послуг, зроблено їхню класифікацію. Виокремлено процесуальні особливості розгляду зазначеного різновиду договірних спорів.

Зазначається, що договірний спір є складною правовою категорією, поняття якої має комплексний характер. З огляду на це спори, що виникають із договорів про надання небанківських фінансових послуг, як різновид договірних спорів, розглядаються в етимологічному, економічному, філософському та правовому аспектах.

У результаті проведеного аналізу основних концепцій розуміння правового спору запропоновано визначити спір, що виникає із договорів про надання небанківських фінансових послуг, як правовий конфлікт між учасниками господарських відносин на ринках небанківських фінансових послуг, що виникає при укладанні, зміні, розірванні, виконанні та визнанні недійсними договорів про надання небанківських фінансових послуг. Спори, що виникають із договорів про надання небанківських фінансових послуг, пропонується поділити на п'ять основних груп: 1) спори про укладання договорів; 2) спори про зміну договорів; 3) спори про розірвання договорів; 4) спори про виконання договорів; 5) спори про визнання договорів недійсними, кожна з яких – на підгрупи. Пропонується також класифікувати спори, що виникають із договорів про надання небанківських фінансових послуг, за предметною ознакою на спори, що виникають при укладанні, зміні, розірванні, виконанні та визнанні недійсними договорів про надання небанківських фінансових послуг: переказу коштів; торгівлі валютними цінностями; фінансового лізингу; надання коштів у позику, зокрема й на умовах фінансового кредиту; надання гарантій і поручительств; адміністрування недержавних пенсійних фондів; адміністрування фінансових активів для придбання товарів у групах; у сфері страхування; факторингу та інших фінансових послуг.

Авторка зробила висновок, що однією зі сторін господарського процесу з вирішення спорів, що виникають із договорів про надання небанківських фінансових послуг, можуть бути не лише фінансові установи та фізичні особи – підприємці, як це зазвичай визначають, а й юридичні особи, які не мають статусу фінансової установи.

Попелюк, В. Щодо деяких аспектів відповідальності за використання земельних ділянок без оформлення правовстановлюючих документів за практикою Верховного Суду / В. Попелюк // Право України. – 2020. – № 7. – С. 170–180.

Стаття присвячена правовому регулюванню застосування відповідальності за використання землі без оформлення правовстановлюючих документів, крім випадків самовільного заняття земельних ділянок. Визначено, що особливість застосування відповідальності за використання землі

без оформлення правовстановлюючих документів, яка пов'язана з тим, що норми матеріального права різних галузей визначають правовий режим використання землі, що, відповідно, впливає на предмет і характер земельного спору.

Резнікова, В. Новітні тенденції розвитку судової практики щодо розгляду господарських спорів, пов'язаних зі здійсненням торговельних операцій / В. Резнікова, І. Кравець // Право України. – 2020. – № 7. – С. 181–199.

Метою статті є виокремлення та розкриття ознак торговельних операцій як виду господарських, формування на їхній основі доктринального визначення поняття торговельної операції, встановлення взаємозв'язку між термінами “торговельна операція” і “господарсько-торговельний договір”, виокремлення особливостей вирішення господарськими судами спорів, пов'язаних зі здійсненням та оформленням суб'єктами господарювання торговельних операцій.

Доведено, що торговельні операції є видом господарських операцій. Наведені визначення “господарська операція” та “торговельна операція” у нормативноправових актах України. Сформульовані ознаки торговельних операцій та на їхній основі наведено авторське визначення поняття “торговельна операція”. Встановлено співвідношення та зв'язок між термінами “торговельна операція” і “господарсько-торговельний договір”, а саме: обґрунтовано висновок, що торговельними операціями опосередковується виконання господарсько-торговельних договорів.

Пацурківський, П. Людське право на медіацію / П. Пацурківський, Р. Гаврилук // Право України. – 2020. – № 7. – С. 212–229.

Метою статті є обґрунтування медіації як цінності у ролі одного із вроджених невід'ємних людських прав.

Софінська, І. Громадянство, міграція та (не)свобода пересування у Європейському Союзі / І. Софінська // Право України. – 2020. – № 7. – С. 230–245.

Мета статті полягає у здійсненні правничих рефлексій щодо гарантування свободи пересування як засадничого елемента реалізації прав людини, зокрема й у сфері громадянства та правничої ідентичності особи.

У статті відображені релевантні напрацювання тих науковців (Е. Балібара, К. Барнард, Гр. де Бурки, Дж. Г. Вейлера, К. Йопке, Р. Кассена, П. Креґа, Дж. Макбрайда, Л. Орґада, Дж. Паломбелли, О. Поєдинок, Р. Спано, П. Спіро, А. Шахар та інших), у чію орбіту наукових досліджень потрапили актуальні питання у сфері громадянства та свободи пересування, пов'язані з народовладдям і правовладдям, гарантуванням прав людини та міграційною трансформацією “південь-північ” і “схід-захід”.

Пливачевський, Еміль В. Генезис розвитку економічної злочинності у Польщі / Еміль В. Пливачевський // Право України. – 2020. – № 7. – С. 246–259.

Метою статті є комплексне осмислення генезису розвитку економічної злочинності у Республіці Польща, виявлення позитивного досвіду польських кримінологів у боротьбі з економічною злочинністю та вироблення на цій основі рекомендацій для їх впровадження в Україні.

Наголошено, що економічна злочинність у Польщі в умовах ринкової економіки зазнала суттєвої трансформації, і сьогодні характерною є велика кількість нових форм злочинності, а самі механізми незаконної діяльності постійно трансформуються. Політичні, економічні та соціальні наслідки злочинів значно перевищують ті, які ми могли спостерігати в умовах централізованої планової економіки. Зміни рівня злочинності відбуваються не лише внаслідок зміни реального масштабу злочинності, а й як результат нового кримінального законодавства, готовності людей повідомляти про злочини до поліції, готовності поліції реєструвати повідомлення про правопорушення тощо.

Автори доходять висновку, що по суті в Україні та Польщі схожі проблеми у сфері боротьби з економічною злочинністю. Особливу небезпеку становить транснаціональна економічна злочинність, оскільки існуючі кордони мало стримують розширення сучасної злочинності, і це робить злочинність однією з головних загроз соціальній та економічній стабільності континенту. У зв'язку з цим Україні важливо не тільки в теорії запозичувати досвід Республіки Польща у боротьбі з економічною злочинністю, а й активно співпрацювати як державам-сусідам. Напрямами такої співпраці у сфері боротьби з економічною злочинністю можуть бути: підвищення ефективності роботи прикордонних і митних органів, оперативна взаємна правнича допомога у кримінальних справах, гармонізація українського та польського законодавства у сфері розслідування економічних злочинів і відповідальності за їх вчинення.

Нікіфоренко, В. Узагальнення історичних періодів формування та розвитку в Україні системи інтегрованого управління кордонами / В. Нікіфоренко // Право України. – 2020. – № 7. – С. 260–274.

У статті наведено основні етапи розвитку в Україні прикордонної політики та запровадження європейських механізмів інтегрованого управління кордонами. Окреслено основні проблеми та напрями діяльності щодо зміцнення прикордонної безпеки. При визначенні етапів розвитку прикордонної політики врахований національний досвід із питань: удосконалення законодавчої і нормативно-правової бази України у прикордонній сфері; імплементації європейських механізмів інтегрованого управління кордонами; виконання прикордонним відомством правоохоронних повноважень; запровадження кримінального аналізу та аналізу ризиків. Акцентовано увагу, що запровадження механізмів інтегрованого управління кордонами обумовлено необхідністю знаходження компромісу між підвищенням свободи пересування через державний кордон осіб, транспортування товарів та забезпечення адекватної протидії транскордонній злочинності. Наведено основні наукові категорії, що використовуються у теорії інтегрованого управління кордонами. Зокре ма: механізми інтегрованого управління кордонами; принципи прикордонної політики; підстави, повноваження та способи діяльності її суб'єктів; об'єкти інтегрованого управління кордонами; методи та інструменти інтегрованого управління кордонами; функції інтегрованого управління кордонами; модель охорони державного кордону та її базові складові; система показників та індикаторів ефективності реалізації прикордонної політики; системи удосконалення якості прикордонного менеджменту та соціальної відповідальності. Відзначено, що залишаються недостатньо дослідженими: методологія інтегрованого управління кордонами; механізми та інструменти реалізації прикордонної політики; модель охорони державного кордону та її базові складові; процедури та технології прикордонного менеджменту; система показників та індикаторів ефективності реалізації прикордонної політики. Акцентовано увагу щодо необхідності удосконалення: розподілу завдань і функцій між суб'єктами забезпечення прикордонної безпеки; приведення завдань і функцій Державної прикордонної служби України у відповідність до її місії; імплементації у прикордонному менеджменті рекомендацій міжнародних стандартів щодо постійного удосконалення якості діяльності та соціальної відповідальності організацій.